

Emil Filipčič
MOTO

Ko sem bil star eno leto in tri mesece, sem zvrnil prvi kozarec žganja. Sem abstraktni slikar in govorim abstraktno. Črta, pika. Črta, pika. Tako nas je učil profesor Butina na ljubljanski Akademiji za likovno umetnost. Zabavam se. V glavi imam brskalnik in z njim brskam po možganih. Pred kratkim sem bil druga oseba z dejavnostjo. Zdaj sem v pokoju. Zmeraj sem bil nekaj posebnega. Začel sem razmišljati po deduktivni metodi Sherlocka Holmesa, s splošnega na posamezno. V umetnosti ni napredka, jaz pa sem hotel postati umetnik ravno zato, da bi napredoval z Rudarske šole na Akademijo. Sprejemni izpit sem gladko opravil. Teoretični del diplomske naloge sem opravil z odliko, čisto desetko sem dobil, na veliko presenečenje intelektualcev iz naše družbe. Dobil sem študentsko Prešernovo nagrado. Na specializacijo sem odšel v Indijo v Kalkuto. Tam sem se srečal z učiteljem, ki je spremenil moj pogled na slikarstvo. Bil je star kot zemlja in imel je dolgo sivo brado in dolge pepelnato sive lase. Pokazal mi je mandalo na listu papirja. Kvadrat, znotraj katerega so se ožili vse manjši in manjši kvadrati. Na osnovnih črtah kvadratov so se vrstile človeške podobice, narisane v svoji goli osnovi: glava, trup, roke in noge. Učitelj je mirno in spokojno zahteval, da narišem čisto enako mandalo. Ubogal sem ga brez ugovora, ampak med risanjem me je vsega prevzel ustvarjalni užitek in vsaki podobici sem vtisnil osebni pečat. Učitelj se je

razumevajoče nasmehnil, ko si je ogledal moje delo. Potrpežljivo mi je svetoval, da narišem mandalo še enkrat in še ne vem kolikokrat. Izgubil sem zanimanje, tako kot v osnovni šoli in pozneje na Rudarski šoli in še pozneje na Akademiji. Brez kakršnihkoli občutkov in skoraj brez misli sem enega za drugim risal človečke, kot da so vrsta za vrsto številke pri matematični nalogi. Tokrat sem bil pohvaljen. Kaj je to pomenilo? Da človek dela bolje, kadar nič ne misli. Kljub temu sem razmišljal dalje. Zakaj sem se v Ljubljani svojemu profesorju na Akademiji, Janezu Berniku, Slovencu, upiral, in zakaj sem v Kalkuti z veseljem ubogal Indijca Radžo Ramiganija? Črta, pika, črta, pika. Nič ni vse. Slikarstvo ni vse. Zmeraj obstaja še nekaj drugega. V Kalkuti sem živel z družino. Žena je bila zadovoljna in moj šestletni sin ravno tako. Živelimo v razpadajoči palači, za visokimi zidovi, sredi zapuščenega parka z ribniki. To je bil učiteljev dom. Radža Ramigani je bil rojen v bramanski kasti. Njegov oče je bil umetnik, ded je bil umetnik, cela vrsta njegovih prednikov, vsi sami umetniki, pesniki, slikarji, igralci, pisatelji, nekateri zelo znani, je ponosno povedal Radža Ramigani. Črta, pika, črta, pika. Za najpametnejšega se ima lahko edino zabit človek. Na svet gleda po induktivni metodi, s posameznega na splošno. Tako, kakor čutim in mislim sam, tako prav gotovo čutijo in mislijo tudi drugi, saj so mi povsem podobni – zabiti so vase. Ne preostane mi drugega, kot da se vrnem na začetek. Medtem ko so moji sorodniki odšli v sosednjo sobo, sem zlezal na mizo in zvrnil žganje, kolikor ga je še ostalo v kozar-

cu. Našli so me čisto plavega v obraz, davilo me je na mizi in hlatal sem za zrakom. Če pogledam s splošnega na posamezno, sem skušal posnemati svoje sorodnike, vesel sem hotel biti, tako kot so bili veseli in nasmejani oni, to pa so dosegli z zvrčanjem tekočine iz kozarcev naravnost v grlo. Črta. Dobil bom. Pika. Moram. Črta. Dobil bom. Pika. Moram. Črta. Prijavil sem se na razpis Društva likovnih umetnikov. V prošnji sem odkrito napisal, da bom naslikal figuro slehernika. S splošnega na posamezno. Pogledal sem se v ogledalu, na hitro, a ljubečega zadovoljstva, kakršnega sem ob pogledu nase začutil v mladih dneh, ni bilo več. Pika. Naj na stara leta naslikam svoj poslednji avtoportret kot Rembrandt? Prav, če tako hočete. Potegnem prvo črto z ogljem. Podoben sem buldogu. Tako je rekla prijateljica moje prve žene, ko je izvedela, da sva par. Zakaj pa hodiš s tem buldogom? Po kitajskem horoskopu sem bivol. In res sem podoben jaku, tibetanskemu govedu. Oči imam zelenkaste barve in še dandanes imam kot žima močne lase, le da so postali pretežno sivi. Veliko glavo imam. Zaenkrat naj teh nekaj potez zadostuje za moj avtoportret. Črta. Pogledoval bom v *Sveto pismo*. Pika. Zakaj sem doslej vedno jemal v ozir drugo poročilo o stvarjenju, na prvo pa pozabljal? Najprej sta bila mož in žena. To je prvo poročilo. Narejena sta bila skupaj. Črta, pika. Na kmetih živim. Na hribu nad vasjo. Posestvo imam. Hišo in dve gospodarski splotji. Zato razmišljam po kmečko. Hvala bogu, da je bil predlog za nepremičninski davek razveljavljen, sicer bi mi trda predla. In hvala bogu, da sem prodal

sliko. Pa ne svoje, prodal sem sliko prijatelja slikarja. Zadovoljen sem. Dobro sem jo prodal. Zdaj od te slike živim. To je zame dokaz, da je slikarska umetnost nekaj vredna. Spet se mi je obudila vera in začel sem slikati in prijavil sem se na razpis za delovno štipendijo pri Društvu likovnih ustvarjalcev. Ponosen sem, da sem še vedno tukaj, kjer piha veter in rastejo drevesa, kjer je širo no nebo in mehka zemlja. Zaenkrat ne bom povedal, koliko let imam, ne zdi se mi potrebno. Črta, črta, pika, pika, rajska slika: s Tomažem Gostinčarjem sediva v kavarni Evropa, pijevo pivo, Tomaž je pripeljal s sabo model, lepo gimnazijko, portretira jo v risalni blok formata A3, sedimo ob velikem oknu, ki gleda na Titovo cesto, zunaj je dež in veter piha, neki gospe je obrnilo dežnik v zrak, smejemo se, Tomaž je v sijočih očeh gimnazijke čisto podoben Micku Jaggerju. Sliši se kot prvo poročilo o stvarjenju, pa čeprav smo na sliki trije, skupaj z gospo z dežnikom štirje. V kavarni ob tej popoldanski uri prebira časopise nekaj upokojevcev. Za sosednjo mizo sedita dva Bosanca, sumljiva tipa. Tomaž, daj mi svinčnik in list papirja, tudi jaz bi rad portretiral. Prav, reče Tomaž, ampak češplja je moja. Oba se zakrohota, gimnazijka se zadržano smehlja, Bosanca se na glas zasmejeta. Ajde, nacrtaj i mene, pravi eden od njiju. Štartnina je pivo, ga drzno pogleda Tomaž. Ilirijo diž' se, rečem, slišal sem očeta, ko je to rekel delavcem v svoji kamnoseški delavnici. Umetnost se je preobrnila v življenje. To je bil prvi portret, ki sem ga narisal. Grob obraz s štirioglato brado, v ravni črti stisnjena usta, temen pogled, ki je strmel v stvarnost

pred sabo, kot da je venomer na lovski preži. Življenje se je preobrnilo v umetnost. Prvič sem spil pivo do konca, prej se mi je gnusilo, nato sem spil še drugo pivo, zatem tretje, prevzela me je rožnata duševna volja, luči na lestencih so veselo zažarele, Tomaž je portretiral prvega Bosanca, jaz sem portretiral drugega. Za povrh sem zaslužil jurja. Moj Bosanec je trdil, da sem ga veliko bolje zadel kot Tomaž svojega Bosanca. Tudi na to sem bil ponosen. Ne vem, v katerem obdobju smo takrat bili, ali je bilo obdobje revalvacije ali je bilo obdobje devalvacije, ampak v žepu sem imel za šest pirov. Črta, pika, črta. Kot na zračni blazini sem hodil čez ploščad pred gostilno Figovec, mimo kioska z napisom pommes frites, na široko, kot da me veličastni ognjeni jajčni krogli vlečeta naprej, pa čeprav sem gimnazijko mirne duše prepustil Tomažu. Ali si nisem bil najbolj všečen takrat, ko sem hodil, kot da je ves svet moj? Vsak vprašaj je pika zase. Sem bil najbolj pristen, ko sem bil bahav? Vsaj ognjevit sem bil, ne pa mrtev kot ugasel vulkan. Prenehalo je deževati, v večerni svetlobi so se na ploščadi svetlikale luže. Tudi veter je ponehal. Nad zelenimi krošnjami dreves v Leninovem parku je na nebu počasi plul rožnat oblak. Šel sem v Rio, ker sem bil prepričan, da bom tam srečal Kraljeviča in Volka, to sta bila edina dva sošolca z Rudarske šole, s katerima sem se ujel. Bila sta na oddelku za kemijo, jaz pa sem bil na oddelku za petrologijo. Kraljevič je bil pisatelj, ampak čisto zaresen. V študentskem časopisu *Tribuna* so objavili njegovo kratko zgodbo z naslovom *Vitez*. Nisem mogel verjeti očem, ko sem nekje na

sredi časopisa zagledal natisnjena njegova ime in priimek. Še bolj sem bil presenečen, ko sem zgodbo prebral. To je bila literatura! Dotlej sem z največjim užitek-om bral znanstvenofantastične romane in stripe o Starem Mačku, ki jih je risal hrvaški akademski slikar Andrija Maurović. Cankarja in Tolstoja, s katerima so nas že v osnovni šoli posiljevali, da sta največja pisatelja, zanalašč nisem bral. Moj najljubši znanstvenofantastični roman je nosil naslov *Planet sanjačev*. Nekje v vesolju so na nekem planetu živeli ljudje, ki so vsak dan odšli vsak v svojo sobo in se priklopili na aparature ter sanjali. Eden izmed junakov romana, recimo, da mu je bilo ime Brem, se je bahal s svojo domiselnostjo. Sanjal je, da je pilot na potniškem letalu. Za zabavo je letalo strmoglavil proti tlom, zapustil je kabino in z nedoumljivim nasmehom na obrazu opazoval potnike. Sana ali Sola, recimo, da ji je bilo tako ime, je imela vedno najbolj zabavne sanje. Bremova domislica ni bila zanjo nič posebnega, na zalogi je imela veliko boljše potegavščino. Sanjala je, da je zlezla v glavo uglednega veljaka in mu ukazovala, kaj mora početi. Komaj ga je služabnik zjutraj oblekel, že se je stari gospod začel igrati ristanca. Žena je bila zgrožena, ampak gospod si ni mogel pomagati, poskakoval je kot nekakšen kozel, zdaj po eni, zdaj po dveh nogah. Črta. Pika. Prebivalci planeta so šele na koncu romana doumeli, da se vse, kar oni sanjajo, uresničuje na planetu Zemlja. Kraljevič je pisal čisto drugače. Z veliko bolj izbranimi besedami je predstavil samotnega viteza, ki je vzvišen nad življenjem, a kljub temu ljubi vsako na-

drobnost v njem. Najrajši bi namesto črte in pike naredil čačko. A kaj, ko ni čačka nič drugega kot skupaj spackana pika ali črta. Gostinski lokal Rio je bil natančno tam, kjer je danes gostilna Momo, nasproti Konzorcija. Za mizo v kotu, takoj za vhodnimi vrati, je sedel gospod Mrak, v družbi plavolasca, za katerega sem vedel, da mu je ime Miran, in slikarja Krištofa Zupeta. Za šankom sta stala Gusar, ki je imel čez eno oko črno prevezo, in Rorček, ki je bil znan po tem, da je z udarcem glave zmaličil strešni žleb iz lahke kovine. Odšel sem v jedilnico, vendar ni bilo tam nikogar in luči so bile ugasnjene. Pogledal sem na vrt, čeprav sem dvomil, da je kdo tam, ker je zaradi dežja še vedno malce mrazilo; za neko mizo sta ob kavici sedela Kraljevič in Volk, kot dva asketa.

– Kako pa to, da ne sedita za Mrakovim omizjem? sem ju zbadljivo vprašal. Rad sem zbadal ljudi, če pa me je kdo zbodel nazaj, sem bil takoj prizadet in užaljen. Poleg tega pa sem bil na dramatika in za povrh še himničnega trageda, gospoda Ivana Mraka, ljubosumen, zato ker ga je Kraljevič tako visoko čislal. Bil sem pač kamnosekov sin in ni mi ušlo, da je gospod Mrak sin gostilničarja. Pred drugo svetovno vojno je bil njegov oče lastnik gostilne Mrak. Nova ljudska oblast je gospodu Mraku v njegovi lastni hiši dodelila podstrešno stanovanje. Mrak je tam živel obkrožen z desetimi mačkami in risbami svoje pokojne žene, slikarke Karle Bulovec. Ravno ob tistem času so v ljubljanski Drami igrali njegovo tragedijo *Marija Tudor*. Mrak je namignil, da je za to poskrbel tovariš Josip Vidmar osebno. Poznala sta se. Črta,

pika, hvala bogu, vse je, kot se šika, danes sem dobil delovno štipendijo Društva likovnih umetnikov. Zdaj lahko v miru malam naprej. Mater, super, evo. Naj nadaljujem. Neko dopoldne smo bili pri gospodu Mraku vsi trije na obisku. Odprl nam je Miran. Gospod Mrak je leže na kanapeju bral Nietzscheja, *Rojstvo tragedije iz duha glasbe*.

– Ženijalna knjiga, je rekel in ugasnil cigareto v pepelniku, ki je bil natlačen s čiki. Imel je velik, konjski obraz in velike oči, s katerimi je pozorno opazoval sogovornika. Kot nam je sam povedal, je bil po kitajskem horoskopu rojen v znamenju ognjenega konja. Bil je visok, tršat mož. Kot žima močni dolgi sivi lasje so mu padali daleč čez ovratnik izprane bele srajce. Ko je vstajal s kanapeja, odločen, da nam skuha turško kavo, se je moral opreti na palico. Miran je takoj priskočil in mu pomagal. Gospod Mrak je s ključeno držo in podrsovaje s podplati odšel do štedilnika. Trdil je, da se je rodil z zvitimi gležnji kot kralj Ojdip. Povsod okrog nas so čepele mačke, ena je po okenski zavesi splezala na vrh knjižne omare in nas od tam nepremično gledala. Oster duh po mačji scalini se je mešal z vonjem ugasnjenih čikov v pepelniku. Slikam, ampak s klicajem. Dobil sem delovno štipendijo in slikam, ampak slikam s klicajem vznesenosti. Doktor Nikolič, kaj boste spili? Wolf, midva se tika-va, kaj boš spil? Štefuc, bodi dober in nam prinesi rundo, pa tudi sebi natoči kozarec, na moj račun, ne, oprostite, doktor Nikolič, danes jaz častim. Doktor Nikolič, Wolf mi je povedal, da ste bili v Ljubljani in si v stalni zbirki moderne umetnosti v Moderni gale-

riji ogledali mojo abstraktno sliko *Brez naslova* iz leta tisoč devetsto šestinsedemdeset. Od takrat imam spet prost vstop v Štefučev Bife za vse. To je bilo res čudno, Bife za vse, meni pa je bil vstop prepovedan. Zakaj? Zato, ker se pogovarjam sam s sabo. Vsi drugi se lahko mirne duše pogovarjajo sami s sabo z mobijem na ušesu, ko pa se začnem jaz pogovarjati sam s sabo kar po domače, brez mobija na ušesu, je pa to moteče, vsaj po Štefučevem mnenju, za celoten Bife za vse, ker je zastarelo in demodé. Name ima še danes velik vpliv Gauguinova slika z naslovom *Od kod prihajamo, kdo smo, kam gremo?* Videl sem jo v Parizu, ne vem več ali v Louvru ali v Orangerie ali še nekje drugje, mogoče v Palais Royal? Približno stotriinosemdesettisočpetstošestinsedemdesetkrat sem doživel dan in noč. Mogoče ta izračun ni pravilen, zato bom poskusil znova. Tristo petinšestdeset, na okroglo, krat petinšestdeset je enako, če malo razstavim številko, deset krat tristo je tri tisoč, šestdeset krat tristo je osemnajst tisoč, verjetno vidite, kam pes taco moli, na pamet bi rad računal, z veliko mero intuicije bom zapisal rezultat: približno štiriindvajset tisoč petsto šestinsedemdeset dnevov in noči sem videl na lastne oči. O, Fajdiga, pozdravljen, boš kaj spil? Delovno štipendijo sem dobil. Zdaj lahko končno v miru slikam. Lahko si privoščim čakanje na navdih. Zmeraj sem slikal za Boga. Nekoč, ko sem slikal Psiho, najmlajšo kraljevo hčer, v katero se je zaljubil bog Amor, sem imel občutek, da me spod stropa gleda Bog in se mi smeje. Minilo je že vsaj pet dni in noči, odkar nisem ničesar naslikal. Takoj ko sem

dobil delovno štipendijo, sem prenehal z delom in začel počivati. Včasih temu sploh nismo rekli delo, ampak ustvarjanje. Kraljevič je ustvarjal, vedel je, da si ne želi nič drugega kot ustvarjati, tako kot Mrak. Tomaž Gostinčar je Ivana Mraka klical kar po domače – Žane. Poleg tega je široko nasmejan zmeraj trdil, da on, Tomaž Gostinčar, alias Gustl, ne ustvarja, pač pa mala. Včeraj sem bil spet v Ljubljani in sem se spomnil vsega, medtem ko sem hodil mimo Hotela Mrak, kakor se zdaj imenuje nekdanja gostilna. Taval sem naprej po Ljubljani, kakor sem taval že velikokrat, v različnih obdobjih svojega življenja, šel sem do Šumija, ki ga že zdavnaj ni bilo več, obstal sem pred praznim zemljiščem, kjer je nekoč stala velikanška hiša z rdečo streho, z velbanimi vhodnimi vrati iz sivega marmorja, nad katerimi so bile izklesane velike črke ŠUMI. Šel sem čez Titovo cesto, ki je zdaj Slovenska, pogledat v Muco, a za izložbenimi okni namesto bifeja uzrl recepcijo hotela Cubo. Odšel sem do Name, da si kupim cigarete, pa nisem našel trafike; včasih je bila takoj za vhodnimi vrati, zdaj je tam ni več. Ko sem bil star kakih trinajst let, sem pred Namom srečal staro gospo z belim klobučkom na glavi. Ustavila me je in vprašala, ali vem, kje je Aleksandrova cesta. Pri tem me je zvedavo opazovala, kot nekakšna dobrohotna učiteljica. Takrat sem mislil, da je stara gosa tisti notranji sovražnik, o katerem so govorili na radiu, danes sem sam na istem. Zadnjič sem se pogovarjal z nekaj mladimi ljudmi in jim povedal anekdoto. Nekoč sem se srečal z rojenim Parižanom, po očetu Slovencem in po materi Američanom. Fr-

nandl je bil dober, sem mu navdušeno razlagal. Kdo pa je to? Frnandl, se ne spominjaš Frnandla, tistega s konjskimi zobmi?! Mais oui, se mu je razjasnil obraz, Fernandel! Ampak mladi ljudje niso nikoli slišali niti za Frnandla niti za Fernandela in moja anekdota ni imela nanje nikakršnega učinka. Jaz sem vedel za Aleksandra, jugoslovanskega kralja Srbov, Hrvatov in Slovencev, a ravno zaradi tega sem imel občutek, da bi stara gospa rada omajala mojo vero v tedanjo komunistično stvarnost pod vodstvom maršala Tita. Mladim ljudem sem mimogrede omenil še Dolanca in Šetinca, vendar za ta dva še niso slišali, za Tita pa so vedeli, o njem so se učili v osnovni šoli. Enkrat mi laufa, sem razlagal mladim ljudem, enkrat mi ne laufa. Govorim, kot da sem Pajči, slikar, ki je sredi šestdesetih let prejšnjega stoletja zahajal na vrt gostilne Figovec in se predstavljal za znamenitega slikarja Franceta Miheliča. Belo zidarsko haljo je imel popackano z barvami. Segel ti je v roko – Pajči. In čez čas pristavil – Mihelič. Hip za tem je premeril omizje z lokavim pogledom: Ste že slišali, fantje, da se je Veli Jože, največji žerjav v Uljaniku v Pulju, prelomil na pol? Ne, a res, kdaj pa, smo se čudili, kaj pa je bilo? Dinar je iz dreka vlekel, je pomenljivo odvrnil Pajči. Ko smo se začeli krohotati, se je prestrašeno zdrznil in s kotičkom očesa poškilil k družbi, ki je sedela nekaj miz proč od nas: U, jebemti, tam so udbaši iz Slavije, če me je kateri slišal, grem lahko v arest! Črta, pika. Tistega večera na vrtu Ria – črta – je Kraljevič – pika – c'est tres mal – črta – ampak začel bom znova: ko sem tistega usodnega večera na vrtu Ria

prešerno naročil tri pire ter Volku in Kraljeviču povedal, da sem s portretiranjem zaslužil jurja, sem si predstavljal – čačka – kako debelo bosta pogledala. Pa sem se uštel. Kadar si prepričan, da boš dosegel učinek, se ti namera pogosto ponesreči. Izkazalo se je, da ni moj risarski podvig nič v primeri s tem, kar je imel povedati Kraljevič. Pirjevec je v *Tribuni* prebral njegovega *Viteza*, pozanimal se je, kdo je to napisal, in izjavil, da je prava škoda, da mora tak talent upravljati svoj čas na Rudarski šoli. Bil je profesor na Filozofski fakulteti, na oddelku za primerjalno književnost. Proforskemu zboru je predlagal, da se Kraljeviču omogoči študij na oddelku za primerjalno književnost, in sicer brez diferencialnih izpitov. Pirjevec je bil komunist iz časov pred drugo svetovno vojno, ilegalec torej, bil je partizanski politični komisar, ki se ga je držal sloves hudega borca, vendar je bil zaradi svojega svobodnjaškega razmišljanja pri oblasteh v nemilosti. Kljub temu mu na fakulteti ni upal ugovarjati nihče iz proforskega zbora, pa tudi Kraljeviča je s svojo avtoriteto prepričal, tako da se bo jeseni vpisal na faks. To še ni bilo vse. Kraljevič se bo poročil. S Katjo Levstik. Nisem je poznal, zato sem ga vprašujoče pogledal. Zmagovalka Slovenske popevke s *Poletno nočjo*, v alternaciji z Marjano Deržaj, mi je vneto pojasnjeval Volk. Kraljevič je že spet kot svetel vzor zasijal pred nama. Z Volkom sva kar tekmovala, kateri od naju mu bo prej postal podoben. Ne da bi si to povedala, sva se prijavila na diferencialne izpite, jaz na Akademijo za likovno umetnost in Volk na Filozofsko fakulteto. Naredila sva in

ne vem, kateri je s tem bolj presenetil drugega. Zdaj nama je preostala samo še poroka. V zraku so bile perspektive. Literarna revija s tem imenom, *Perspektive*, je bila pred nekaj leti prepovedana. To je bil škandal, o katerem se je govorilo. Pučnik je v reviji objavil članek, v katerem je kritično razmišljal o naši kmetijski politiki, to pa je bilo nedopustno. Dobil je ne vem koliko let zapora. Tudi vsi drugi člani uredništva te revije so postali politično sumljivi. Kraljevič jih je zdaj vse osebno poznal. Poleg Dušana Pirjevca so bili disidenti še Taras Kermauner, Venó Taufer, Rudi Šeligo, Dimitrij Rupel, Niko Grafenauer, Ivan Urbančič, Tine Hribar skupaj z ženo Spomenko, Marjan Rožanc, Dominik Smole in verjetno tudi Peter Božič. Pojma nisem imel, kaj pomeni izraz disident, a slutil sem, da je to nekdo, ki zase zahteva svobodo govora. Moj jezik pa je bil nem. Slika je zmeraj lepa. Ni tragična, pa čeprav nam kaže streljanje talcev in osrednja figura kriči z nje kot na znameniti sliki Francisca Goye. Ni komična, četudi upodablja fantastične spake, kot jih lahko vidimo na Boschevi sliki pekla. Slika nas zmeraj gleda z zamrznjeno lepoto v očeh. Pike so oči in v njenih črtah je hrepenenje. Postavimo si na ogled abstraktno sliko *Magična konstelacija ogledal*, ki sem jo naslikal leta 1973. Preden spregovorim o tej sliki, vam moram povedati, da sem vesel in zadovoljen, zato ker sem dobil delovno štipendijo Društva likovnih umetnikov. Lahko igram tenis, lahko grem z ženo v kino pod zvezdami na Ljubljanskem gradu, lahko grem na nogometno tekmo med moštvoma Olimpija in Chelsea na stadion v

Stožicah, med petnajst tisoč devetsto sedemdeset ljudi. Črta, pika. Slika kaže belo sobo, kakor da bi stal pred ogledalom in v njem v ozadju za svojim obrazom videl sobo z golimi belimi zidovi, bolj malomarno pobeljenimi, tako da se marsikje zariše tudi siva črta in bleda packa, kakor da bi skozi zid udarila voda. Na osrednjem zidu je velikanska poštna znamka rožnate barve, brez nazobčanih robov, v njej v prosojni kocki leži prevrnjen rdeč križ. Pod njim je na zidu z debelim čopičem naslikan bel križ, ravno tako prevrnjen. Zraven belega križa stoji majhno slikarsko platno, prislonjeno na ograjo iz lesenih palic. Platno je belo, sredi njega je rdeča pega in v njej je s preprostimi črtami v modri barvi naslikan kvadrat, kot nekakšen labirint, danes bi rekel, da je to mandala. Labirint se v najmanjšem kvadratu zaključi v zamolklo svetlo modri piki. Ograja iz lesenih palic je v osrednjem delu obsijana z lunino svetlobo, kakor da bi bil za rešetkami, se nam v brk smeje klovn z debelimi lici in žalostnim pogledom. Na dnu se ograja prelomi in lesene palice se pravokotno usmerijo proti gledalcu, nad njimi leti skozi zrak krvav kos odrtega kravjega stegna, tam, kjer bi morala biti kost, je brezdanja siva snov, hvala bogu je nanjo s čopiča brizgnilo nekaj rdečih pik. Na levi strani ograje iz lesenih palic je z zidu odpadel omet in razgalil rdeče zidake, v nekem zidaku je nastala velika razpoka in skozi njo si lahko videl modro, s soncem obsijano nebo. Pika. To sliko sem podaril Adamiču in ta je dogodek doživeto opisal v svojem prvem romanu.

– Tisto sliko ti pa dam, dam ti jo, je rekel Moto in na obrazu izoblikoval izraz, ki je bil že prav nepopisno mil. Okoli lune se je zavrtel filmski trak z napisom *Motion pictures*, za zidom v sosednjem stanovanju je gospa Seunigova gladila fotografijo zdavnaj umrlega moža. Ta dva stavka sem si zapomnil iz romana. Moto sem bil jaz. Za svoje majhno zadovoljstvo bom pogledal v Verbinčev *Slovar tujk*, kaj natančno pomeni beseda moto. Móto neskl. (iz latinskega motor gibalo) okr. za: motociklističen (v raznih zvezah: moto dirka, moto društvo ...) Torej sem bil za Adamiča gibalo, po latinsko motor. Pa saj je tudi res bilo tako. Bil sem dve leti starejši, imel sem jih štiriindvajset, bil sem poročen že dve leti, imel sem sina, obiskoval sem tretji letnik Akademije za likovno umetnost, v Adamičevih očeh sem videl, da me ima za povsem odraslega in odgovornega moža. Tistega poletja se je poročil še Volk in trije prijatelji smo se videvali vse manj. Bil sem v krizi. Imel sem pet let mlajšo ženo, sedemnajst jih je dopolnila, ko sva se poročila, imel sem dveletnega sina, a sem hrepenel po prijatelju, s katerim bi se lahko pogovoril. Tako malo je trenutkov, ko se z nekom zares razumeš, sem rekel Adamiču, ta pa je to takoj zapisal v svoj roman. Črta, pika, naj se vidi, da sem slika, abstrahiram bom, odmisli bom vse, kar sem rekel. Razlog? Stiska. Omenil sem žganje. Naj omenim še cigarete? Prvič sem prižgal cigareto v družbi cigančkov. Imel sem tri leta in pol, mogoče štiri. Kje je tukaj stiska? Naslikati hočem lepoto, medtem ko me v prsih stiska. Danes, ne takrat, ko sem imel tri leta in pol. Danes. A kaj, ko so med

piko in veliko črko A minili štirje dnevi in štiri noči. Stiske ni več. Na njenem mestu se je pojavila vera. Bom. Moram. Bom. Moram. V tem ritmu se oglašava vera. Črta, pika, črta, pika. Adamiča sem nazadnje srečal pred enim letom. Potem ko nisem našel trafike v Nami, sem odšel v Kavo, sedaj se je imenovala Café Teater, tam pa niso imeli cigaret Camel. Uvidel sem, da sem ves čas razpet med sedaj in nekdanje. Z znanstvenega stališča je bilo to nekaj običajnega; po zadnjih ugotovitvah je do velikega poka in začetka vesolja prišlo pred približno petnajstimi milijardami let. Kava pa se je v Café Teater preimenovala pred približno petnajstimi leti. S to mislijo sem stopil iz Kave in zagledal Adamiča, ki je čilo korakal po Nazorjevi cesti navzgor. Pozdravila sva se, si odkrito pogledala v oči in se poljubila na lica.

– Tukaj nimajo cigaret Camel, sem rekel, bil sem v Nami, pa nisem našel trafike, vse je spremenjeno.

– Seveda je trafika, je mirno odvrnil, čakaj, ti bom pokazal. Odšla sva v Namo. Trafika je bila čisto na drugem koncu kot včasih, skozi izložbeno okno si lahko videl pasažo kina Komuna. Postavil sem se pred prodajalko, ki je ob blagajni študijozno preučevala nekakšne papirje.

– Ja, gospa, sem rekel in se nasmehnil, jaz bi pa rad cigarete, take, v zlati škatlici.

– Oh, gospod, jaz imam veliko časa, se je takoj znašla prodajalka, tukaj sem v službi, z vami se lahko pogovarjam do večera.

– Kamela je gor narisana, sem rekel in se skrivnostno smehljaj. Ta podatek je prodajalki zadostoval, z

vajenim gibom je segla na polico in mi podala škatlico cigaret Camel.

– Zabavam se, sem razlagal Adamiču, medtem ko sva hodila v množici ljudi čez prehod za pešce pred pošto. Walkman imam in se snemam, vse, kar govorim. Vsaj sto kaset sem že posnel. V žepu ga imam, mikrofona pa za ušesom, saj pravim, zabavam se. V naši vasi obstaja Bife za vse. Meni je bil vstop nekaj časa prepovedan. Zaman sem pojasnjeval Štefucu, našemu gostilničarju, da se snemam, v dokaz sem mu zastonj ponujal kaseto, gor so koncepti, sem mu pojasnjeval, zaradi mene jih lahko uporabiš, ko bom po svoji smrti zaslovel, vendar ga nisem mogel prepričati in Bife za vse je ostal zame zaprt. Kaj bova spila, kavo? Prav.

Črta. Pika. Naročila sva kavo in prižgala vsak svojo cigareto.

– Vsi mi pravijo, da igraš tenis, sem rekel, ni ga, mi pravijo, tenis igra.

– Tenis igram, je mirno prikimal, brez kakršnihkoli pojasnil.

– Kaj pa penis? sem ga navihano pogledal. Nasmehnil se je.

– Slišal sem, da imaš veliko kmetijo, tam, na Notranjskem, je rekel.

– Veliko hišo imam, sem zadovoljno rekel, in dve gospodarski poslopji.

– Pa tudi kmetuješ?

– Ne, sem rekel z nasmehom, toča vse potolče.

– Tvojo sliko sem dal v restavriranje, se je nenedoma domislil, Žaržu sem jo dal, tvojemu kolegu z

Akademije, saj veš, da se je specializiral za restavriranje. Dobro je naredil, slika je zdaj lepa kot nekoč. Magična konstelacija ogledal, prav zares.

– A bi ti spil z mano eno pivo? sem ga hudomušno pogledal in položil dlan na njegovo dlan na mizi ter jo rahlo stisnil.

– Ne, hvala, je vljudno odvrnil.

Črta. Pika. Tudi to se je spremenilo. Včasih je Adamič rade volje sprejel vsako mojo domislico. Bil sem malce užaljen in sem se začel na glas pogovarjati sam s sabo, ne oziraje se na Adamiča.

– Z žganjem sem začel, potem sem na walkmanu zbrisal, da se zabavam in da razmišljam po deduktivni metodi Sherlocka Holmesa, s splošnega na posamezno. Ne vem, zakaj sem to zbrisal. Najrajši bi zbrisal tudi Radžo Ramiganija. Mraka pa ne. Njega ne dam, Kraljeviča ne dam in Volka ne dam. Črta, pika, črta, pika, črta, pika.

Adamič me je odkrito gledal, kakor da se je odločil vztrajati, čeprav se niti ne trudi iz mojih besed razbrati kakršnekoli povezave. To me je pomirilo.

– A bova še eno kavo? sem predlagal in z rahlo prikritim norčevanjem pristavil: Če si lahko utrgaš še nekaj minut svojega dragocenega časa?

Črta. Spet sva naročila kavo in prižgala cigareto. Sedela sva na vrtu pred Café Teatrom. Po Nazorjevi cesti, ki je bila za promet zaprta, so ves čas gor in dol hitro hodili pešci; tu in tam je v zanesljivo izpeljanih vijugah med njimi šinil kolesar. Pojavila sta se tudi dva na rolerjih, svoje čase smo jim rekli kotalke.

– Tudi tisto bom izbrisal, sem nadaljeval s svojim samogovorom, da grem lahko na tenis in da grem lahko z ženo na grad, v kino pod zvezdami, in tudi tisto, da grem lahko z ženo na nogometno tekmo med moštvoma Olimpija in Chelsea, na stadion v Stožicah. Se čudiš, da sem preniknil v tvoje misli? Kdo si je koga izmislil, sem si jaz izmislil tebe ali si si ti izmislil mene? Ali si je nekdo izmislil naju oba? Slišal sem, da spet živiš z ženo, jaz pa ne, mene včasih obišče mlada prijateljica. Tvoja in moja mama sta rojeni na isti dan, ampak tvoja mama je umrla, moja pa je še vedno živa, obiskujem jo v domu za onemogle. Mogoče zaradi tega nisem več avtoriteta zate, ker se ti zdi, da sem še vedno otrok? Kljub temu sem sposoben prenikniti v tvoje možgane. Tega sem se naučil v Indiji. Vem, da si gledal celovečerni film *Ešnapurski tiger* v režiji Fritza Langa. Tam je nastopal Ramigani, pristavil si zraven še Radžo in dobil lik Indijca. Nimam nič proti, naj bo Radža Ramigani. Nekega jutra mi je Radža Ramigani povedal, da je preniknil v moje sanje. Sanjal sem, da sem prišel v deželo Malej. To sem sanjal v tistem obdobju, ko smo jaz, ti, Georg, Serž in Berti ponoči kolovratili po pustih ljubljanskih ulicah in se pogovarjali o umetnosti. Te sanje sem ti že takrat povedal, saj si jih opisal v svojem prvem romanu. Prišel sem v deželo Malej in v začetku je bilo vse videti veselo in radoživno, kakor v kakšnem lunaparku, podobno kot na Gospodarskem razstavišču, ko smo se po dva in dva stlačili v leteče krožnike na vrtiljaku in sredi vesele muzike krožili nad tlemi v višini sedmih metrov. A kmalu so iz teme

proti meni začele divjati lokomotive z žarečimi lučmi. Skakal sem s tirnice na tirnico, a komaj sem odskočil, že je iz druge smeri pridrvela nova lokomotiva, to pa je trajalo in trajalo. Zanimivo, Radže Ramigani-ja lokomotive sploh niso zanimale. Osredotočil se je na deželo Malej. Kaj to pomeni? Radža Ramigani je študiral na Cambridgeu in je govoril v ne vem koliko jezikih. Trdil je, da Malej izvira iz nemškega Male-
rei, torej slikarstvo, zato bi se morala dežela Malej v pravilni slovenščini glasiti dežela Slikaj. Radža Rami-
gani nas je rad poslušal, kadar smo se žena in jaz in sinček pogovarjali v slovenščini. Trdil je, da se niti ne zavedamo, koliko besed iz sanskrta je skritih v našem jeziku. Ti kar govori po slovensko, me je vzpodbujal, jaz te bom že razumel, kadar pa mi kaj ne bo jasno, te bom vprašal po angleško. Iz mojih sanj je Radža Ramigani potegnil naslednji sklep: Slikar si, na mala-
nje pozabi. Pojdi v deželo Slikaj.

...

Črta. Pika. Črta. Raznežil sem se, saj sem v resnici mil človek in tudi moja slika *Magična konstelacija ogledal* je pravzaprav ena sama bela milina. Ganilo me je to, da me je Adamič mirno poslušal, čeprav sem govoril čisto potih. Še zmeraj se razumeva, sem pomislil.

– Edini si, ki me ni vprašal, ali kaj slikam? sem se nasmehnil, kakor da mu dajem nekakšno priznanje. Kogarkoli srečam, vsak me takoj vpraša: ali kaj sli-
kaš? Jaz pa ne berem časopisov, ne gledam televizije,